

אמת מה נהדר מראה כרן גדול

יחזקאל מן

טלטלת רגשות עזה פקדה במהלך השבוע האחרון את הרחוב החרדי לשמע הידיעה המרעישת על חשיפת תיעוד יקר-ערך של צילום בן מספר דקות, בהן נראים גדולי ומאורי הדור, רבנים ואדמו"רים מפורסמים ששמו מוזכר בסילודין בפי שלומי אמוני ישראל זה כמאה שנים, ובראשם רבנו מרן ה"חפץ חיים" זיע"א, בכניסתם למעמד הכנסיה הגדולה הראשונה שהתקיים לפני 91 שנים. התיעוד הנדיר מהווה חלון הצצה קטן, בן ארבע וחצי דקות בודדות, לאותם ימי הוד טמירים, בחודש אלול תרפ"ג, בהם התקיים בעיר וינה המעמד ההיסטורי בו נקבצו צירי 'אגודת ישראל' מכל רחבי אירופה ואף מארץ ישראל כדי לדון בענייני השעה ולבצר את חומות היהדות החרדית, בראשות גדולי הדור זיע"א. נשימתם של הצופים בתיעוד ההיסטורי נעתקת, כשלפתע, למשך 12 שניות בלבד, נפתח בפניהם צוהר קטן לימים קדומים, כאשר ניתן לחזות בערגת קודש בדמותו של הסבא קדישא מרן ה"חפץ חיים" זיע"א, העושה דרכו למעמד ההיסטורי בפסיעות מדודות. מי מאתנו חלם מעודו

לצפות בדמות העילאית של מרן ה"חפץ חיים" זיע"א, ניצב לפניו במלוא הפשטות האופיינית, מהלך צעד אחר צעד בדרכו למעמד העצום ורב הרושם?

לא פלא, כי השמועה על התיעוד הנדיר עשתה לה כנפיים והפכה לשיחת היום בקרב כל שדרות הציבור התורתי, שלומי אמוני ישראל, הגדלים ומתחנכים לאור תורתו ועל פי ספריו של הכהן הגדול מראדין, ובראשם ספרי "משנה ברורה" ו"חפץ חיים".

לבד ממרן ה"חפץ חיים", ניתן לחזות באותן דקות בודדות בענקי הרוח של אותו דור, רבנים, אדמו"רים ומנהיגי היהדות החרדית מכל רחבי אירופה, ואף קהל יהודי רב ומגוון, שהתקבצו לעיר וינה, בירת אוסטריה, כדי להתכנס יחדיו ולהיאבק בתנועת הציונות שחוללה שמות בקרב היהדות החרדית.

אין ספק, כי מדובר באוצר שערך לא יסולא בפז, המספק הצצה נדירה לחיים היהודים שלפני קרוב למאה שנה, בשנות היוסדה של תנועת 'אגודת ישראל' על ידי גדולי הדור. עיקר תשומת הלב מופנית אל הקטע הקצר הנמשך 12 שניות בלבד, כשדמותו של רבן של ישראל מרן החפץ חיים נראית במלוא הדרה, אם כי בפשטות הידועה המתוארת בידי תלמידיו, כשהוא לבוש כובע מצחייה פשוט ומעיל עב, ראשו שמוט כלפי מטה, וכל הנהגתו בענווה ובפשטות מפליאה המעוררת השתאות והערצה.

שלושים ושתיים תמונות חתכנו מהתיעוד הקצר, בהן נראים

חשיפה היסטורית מטלטלת בצילום תיעודי נדיר שפורסם השבוע, בו נראית פתיחת מעמד הכנסיה הגדולה הראשונה לפני תשעים ואחת שנים • המוני בית ישראל שראו את התמונות, התרגשו עד למאוד לחזות ברבן של ישראל מרן בעל ה"חפץ חיים" זיע"א בבואו לכינוס ההיסטורי • במשך ארבע וחצי דקות נראים רבים מגדולי ומאורי הדור ההוא, לפני קרוב למאה שנה, בבואם למעמד הנשגב • כתבה מרתקת רוויית ניחוחות היסטוריים

גדולי הדור המגיעים לכינוס, והן מלוות את הכתבה לכל אורכה. סביר להניח, כי המילה האחרונה בנושא עדיין לא נאמרה, ויש עוד לערוך מחקר מעמיק על הדמויות הרבות המופיעות במהלך ארבע וחצי הדקות של הצילום, שרובן אינן מזהות כלל.

הציון אינו מדויק

ממראה פני ההוד של הכהן הגדול מראדין לא נותר עד היום כמעט זיכרון, למעט כמה תמונות בודדות. עיקר התיאור של הדמות הגדולה נמצא בכתבי התלמידים ובספרים הרבים העוסקים בהנצחת שמו ופעליו של רבן של ישראל. כפי שהיה ידוע עד כה, התמונה הנפוצה של ה"חפץ חיים", איננה מדויקת, בלשון המעטה. רבים סבורים, כי מדובר בקלסטר פנים שאיננו משקף כלל את דמותו של ה"חפץ חיים", ומדובר באדם אחר לחלוטין. בנוסף לתמונה המפורסמת, מצויות עוד שתי תמונות ידועות בהן ניתן לחזות בפניו של ה"חפץ חיים". תמונה אחת, נפוצה ומוכרת לרבים, היא בפתח ביתו שבראדין, בה נראה מרן ה"חפץ חיים" משוחח עם בנו. תמונה נוספת היא לעת זקנותו, בה נראה החפץ חיים יושב בחברת מלוויו, וממתין לפגישה הידועה עם ראש ממשלת פולין, שעסקה בגזירות השלטון כנגד היהדות. קיימות שתי תמונות נוספות, אם כי אמיתותן אינה מוכחת. תמונה אחת צולמה על ידי אחד התלמידים בישיבת ראדין, בה נראה ה"חפץ חיים" יושב ותפילין עטורות לראשו, ותמונה נוספת פורסמה בספר באידיש על תולדות ה"חפץ חיים", ותחתיה כיתוב המסביר כי התמונה צולמה בשנת תרע"ז.

הצילום שהתפרסם השבוע הוכיח, כי אכן הציון הנפוץ אינו משקף נאמנה את דמותו של ה"חפץ חיים" הנראית בבירור משך שניות ארוכות, אם כי יש איזשהו דמיון ביניהם. כעת, אף ממרחק של תשעים שנים, יכול כל אחד לראות כיצד פשטותו של מרן ה"חפץ חיים" ניכרה בדמותו, באופיו ובכל הליכותיו, ממש כפי שמעידים התלמידים בכתביהם.

כינוס היסטורי

לבד מדמותו של ה"חפץ חיים", ושאר גדולי הדור, מספק הצילום הנדיר כאמור הצצה לחיים היהודיים התוססים לפני קרוב למאה שנה. ניחוח היסטוריה מרתק מלווה את המתבונן בדמויות ובמלבושים ששימשו את בני

היהדות החרדית לפני תקופת זמן כה ארוכה. ההנצחה ההיסטורית מלמדת גם על גודל עוצמתו של מעמד 'הכנסיה הגדולה' שנערך לראשונה בעיר וינה, באולם גדול ומרכזי המצוי במרכזו של רחוב סואן, שבנייני ענק מצויים בסמיכות אליו. כפי המצופה, עורר המעמד הנשגב עניין בכל רחבי העולם היהודי, ואף מחוצה לו. ניתן לקבוע בוודאות, כי היה זה מעמד שלא נראה כמוהו משך מאות רבות של שנים, ולו מחמת קשיי התחבורה שעדיין לא היו מפותחים קודם לכן. בשל כך, מן הנמנע היה באותן שנים שקדמו למעמד ההיסטורי, לכנס את בני היהדות מכל רחבי תבל אל אולם אחד לכינוס משותף.

באותם ימים שימשה הרכבת אמצעי תחבורה עיקרי לגמיאת מרחקים, ועימה עשו את דרכם המוני בני היהדות החרדית מכל רחבי אירופה. גם מארץ ישראל ואפילו מאמריקה הרחוקה, הגיעו כדי להשתתף בכינוס ההיסטורי, בו נשמעו דברותיהם של גדולי הדור בענייני השעה והאירו את נבכי התקופה.

התכנסותה של "הכנסיה הגדולה הראשונה" הייתה, אפוא, המעמד המרכזי הראשון בו השתמשו קהל ההמונים ברכבות ובאמצעי התחבורה החדשניים, כדי לבוא ולהתקבץ באלפיהם תחת קורת גג אחת, באולם הממלכתי של העיר וינה, בירת אוסטריה.

כנסיה גדולה זו שכוננה והתאספה למען האדרת שם שמים וביסוס שלטון התורה, הנחילה לדורות עולם - בין שלל פעולותיה לחיזוק הדת - את היוזמה המבורכת של לימוד "הדף היומי", דף גמרא בכל יום ויום. ימים ושנים חלפו מאז כינונה של "הכנסיה הגדולה", ולימוד "הדף היומי" התקבל והשתרש בתפוצות ישראל, כשדף הגמרא מאחד ומקשר סביבו את כל גוויי היהדות החרדית לשבטיה.

מלך ביופיו

התמונות המלוות את הכתבה, ממוספרות כפי סדר הצילום הנדיר, ואנו נצמד בעקבותיהן ונעניק הסבר ממצה על כל תמונה ותמונה, כפי שהבחנו לאחר התבוננות מעמיקה.

תחילה, בשתי התמונות הראשונות, נראה במרכז התמונה הגאון רבי אברהם צבי פרלמוטר זצ"ל, ששימש כאב"ד בוורשא, ואף כיהן כנציג "אגודת ישראל" בסיים הפולני. מראה פניו היה הדרו, זקנו ארוך על פי מידותיו, ולפיכך זיהויו הוא וודאי ומוחלט. הגאון זצ"ל נראה בעת כניסתו בעד שערי הברזל הכבדים והמסוגננים לתוך מתחם הכינוס.

בשתי התמונות הנוספות, שמספרן 2 ו-4, נראה כ"ק האדמו"ר רבי ישראל מצ'ורטקוב זצוק"ל, שהיה מיחידי הדור ומנהיגיו באותה תקופה. בתמונות נראה האדמו"ר מצד שמאל, עת נכנס מבעד לשערים הענקיים (כשהוא נושא מטרייה) ומהלך באצילות פנימה אל היכל הכינוס. יצוין, כי מזג האוויר היה חורפי באותה תקופה באירופה, בשלהי חודש אלול תרפ"ג, כפי שנראה בכל התמונות, בהן עטויים באי הכינוס במעילים ומתגוננים במטריות מפני הגשמים.

האדמו"ר מצ'ורטקוב זצוק"ל היה בבחינת "מלך ביופיו", כפי שהתבטא עליו מרן רבי משה מרדכי אפשטיין זצוק"ל. היה זה בעת נכנס האדמו"ר לאולם הכנסיה הגדולה כשכל גדולי ישראל נעמדו לכבודו. כשראה רבי משה מרדכי את המחזה המקרין הוד מלכות, התבטא ואמר: "כל מה שאנו זקוקים לו כעת הוא משיח בן דוד, שהרי מלך בישראל כבר יש לנו, הלא הוא רבי ישראל מצ'ורטקוב..."

האדמו"ר מצ'ורטקוב זצ"ל אף נאם במהלך הכנסיה הגדולה, והתייחס בדבריו לדרכי המלחמה מול המרשיעים, דברים הצריכים לעמוד כנגד עינינו אף כהיום הזה: "צריכים אנו ללמוד מהחפשים ותחבולותיהם, כיצד ובמה הצליחו המה להוציא את הדרו הצעיר מחיק התורה; ובאותן הדרכים צריכים אנו ללחום כנגדם ולהוציא יקר מזולל, וכמו שנאמר 'מאויבי תחכמי'. עלינו ללחום בהם בכל האופנים, כי כל הדרכים כשרות על מנת להציל את נפשות ישראל ולהחזירן למוטב."

"מראה כהן"

בשלב זה נעתקת הנשימה נוכח המראה הנאדר והנהדר. מבעד לשערים נראית דמות צנומה ונמוכת קומה, כובע מצחייה חבוש לראשה, והדמות צועדת במרץ פנימה לתוך מתחם הכינוס. כן, זהו מרן ה"חפץ חיים", הסבא קדישא ששמו מעביר רטט בכל לב יהודי. אין כל ספק בכך. תיאורי התלמידים על דמותו של רבן של ישראל משתקפים לפתע מול העיניים בחיות מרעננת. משב כנפי ההיסטוריה מחזיר את המתבונן כהרף עין תשעים ואחת שנים לאחור, אל רחובות וינה המלאים המון יהודי המבקש לחזות בפניו האצילות של קדוש ישראל, מרן ה"חפץ חיים".

כך מסופר בכתבי העת השונים על המעמד נורא ההוד, בו טרח מרן ה"חפץ חיים" לצאת למסע מפרך ברכבת, עד הגיעו לעיר וינה הרחוקה, כדי לחזק ולרומם שם שמים: "הופעתו של החפץ חיים העלתה את הכנסיה

8

7

6

5

לפתע, כי לבו של החולה חדל לפעול את פעולתו. מיד ציונה הרופא להחיש תרופה המשיבה את הלב לפעולתו התקנית".

"כך גם עלינו לעשות. התרופה הדחופה הראשונה בכדי להריץ את מחזור הדם בעורקי היהדות היא התורה. כשהתורה בסכנה - קיומנו כאומה גם כן בסכנה. הצילו נא את הדופק היהודי! קוממו מחדש את מוסדות התורה והישיבות הקדושות, את תלמודי התורה עבור תינוקות של בית רבן! תנו לילדי ישראל הצעירים להתחנך בדרכי האבות. זהו הדבר אשר ציונה ד' תעשו, וירא אליכם כבודו".

אסור לשקוע בייאוש

בעיתון "אידישער טאגבלאט" שיצא לאור באותם ימים בניו-יורק, מופיעה עדות חיה ואותנטית, מאותו מעמד רווי הוד וקדושה, בו הופיע מרן ה"חפץ חיים" בשערי הכנסייה הגדולה, כפי שהשתקף מנקודת מבטו של הכותב:

"משנשמעה הקריאה 'החפץ חיים בא'! - קמה בהלה באולם. הכל קופצים ממקומותיהם, ומבטי כולם מכוונים לנקודה אחת... החפץ חיים, גופו קצר קומה, זקן וחלש, קולו נמוך, אך רענן ברעננות נעורים. על פניו מרחף תמיד חיוך שלו וטוב. עיניו מחייכות מטוב מזג. נראה שהצדיק הזקן במשך ימי חייו לא כעס מעולם. כל מילה שלו, כל תנועה מתנועותיו, שופעת טובה ללא גבול, וענווה לאין שיעור. לא! החפץ חיים מעולם לא אבה להיות מנהיג ואינו חפץ בזאת גם הפעם. כל ימיו רק התחנן: יהודים! היו יהודים טובים, יראים וכשרים. רחוק הוא מכל פוליטיקה של המפלגות. ומשאמרו לצדיק כי בואו יסייע לחיזוק הדת - קם ובא!".

"מדבר הוא חרישית, עד שגם הצירים שבשורות הראשונות אך בקושי יכולים לשמעו. אף על פי כן, אין אף אחד מניד איבר אפילו בפנינות המרוחקות ביותר שבאולם. הקהל אינו שומע, אך בולע מרחוק את תנועותיו של החפץ חיים. אין הם זקוקים לשמוע. הם שומעים בנשמתם מה שהוא מבקש מהם, ומתמזגים עימו יחד ברגשותיהם".

"והריהו עומד ודורש: אל תיפלו ברוחכם! אם ילד מילדיכם כבר סטה מן הדרך הנכונה - השגיחו שהיתר יהיו יהודים טובים; סטו גם האחרים - שמא עוד יש בהם אחד שמסוגל להיות יהודי טוב; התרחקו חלילה כולם - סייעו לכך שאחרים יישארו יהודים. חלילה לאבד את העשתונות. אסור לשקוע בייאוש! אף כשרואים

מהכבוד וההערצה שהורעפו לעברו מכל עבר.

עגלה ללא סוסים...

ארבעים שנה לאחר המעמד ההיסטורי, לקראת התכנסותה בירושלים של הכנסייה הגדולה החמישית בחודש אב תשכ"ד, פרסם יהודי יקר בשם ר' אברהם בריק את זיכרונותיו ורשמיו מפתחת מעמד הכנסייה הגדולה הראשונה, אשר להם היה עד ראייה:

"השתתפותו של החפץ חיים בכנסייה הגדולה נתנה את רישומה רב ההשפעה. הוא היה יהודי צנום, לבוש כיהודי ליטאי בכובע עם מצחייה. פשוט בתכלית הפשטות. עמדתו ליד ה'טקסי' בעת יציאתו מהאכסניה בה שהה. הוא היסס זמן רב ולא רצה להיכנס ל'טקסי' שעמד הכן במנוע פועל. הייתה זאת הפעם הראשונה בחייו בה הוא נוסע בעגלה ללא סוסים. החפץ חיים אף כיסה את פניו הטהורות כדי שלא יוכלו הצלמים שנכחו במקום לצלמו".

"כאשר הוזמן החפץ חיים לבימת הנשיאות לא אבה לעלות אליה. בתחילה חשבו כולם שהוא מסרב לשבת על הבמה מחמת ענוותנותו או מפני הקושי הרב בגילו המופלג. אך לבסוף, לאחר שהניחו לו לוח עץ אלכסוני בצורת כבש, עלה אט אט אל הבמה כשהוא נתמך משני הצדדים במלווייו. לאחר מכן, משהחל לדבר, הסביר את פשר סירובו לעלות במדרגות. בתחילת דבריו הביא את הפסוק 'ולא תעלו במעלות אל מזבחי' וביאר, כי כשאדם עולה מדרגה מדרגה מעל העם מתעורר בו שמץ של גאווה. לכן הכהן הגדול, למרות שהוא עומד מעל העם, עליו לזכור שהוא צריך להיבט בעם כאחד השווה להם". (מתוך עיתון "המודיע" מתאריך י"ג אב תשכ"ד - בשינויי לשון קלים)

הצלת 'הדופק היהודי'

עת פתח הסבא קדישא זיע"א את המעמד הנשגב, נשא הוא את דברותיו בקולו החלוש, כשאלפי הנאספים יושבים ומאזינים בדממת קודש. והנה קטע מתוך דבריו הקדושים, שאין אקטואלי מהם לימינו אנו:

"אחים אהובים", אמר מרן ה"חפץ חיים" בקולו הרך, "התאספנו כדי לבקש רפואה לגוף החלש של היהדות. האם רוצים אתם לדעת היכן יש לבקש את הרפואה? הבה ואומר לכם: מעשה בחולה שסבל ממיחושים בכל גופו, וכשביקשו רפואה לאיברי הגוף השונים, חש הרופא

הגדולה לדרגה עלאית. הוא היה האישיות המרכזית, וכולם עשו אוזנם כאפרכסת לקלוט כל הגה היוצא מפיו. כולם חרדו לקראתו בדחילו ורחימו, ובכל מקום מדרך כף רגלו חלקו לו כבוד מלכים. ברם, ה'חפץ חיים' לא שם לב כלל לכל אותות הכבוד והאהבה שרחשו לו. נפשו בחלה מהשאון וההמולה של המוני האנשים מבחוץ ומבפנים, שדחקו את עצמם אליו מכל צד וצד". (ספר "אלה אזכרה")

בואו של הסבא קדישא מרן החפץ חיים זי"ע להשתתף בכנסייה הגדולה, עורר רגשות עזים בקרב באי המעמד ההיסטורי. המסע המפרך אליו יצא מרן ה"חפץ חיים" צוק"ל לעת זקנותו והוא כבר בגיל מופלג, כבן תשעים שנה, חלחל לתודעת המשתתפים, ורומם בעיניהם את גדלות השעה ואת ערכו של המעמד הנשגב.

הליט פניו באדרתו

עת הגיע ובא מרן ה"חפץ חיים" צוק"ל בשערי העיר ווינה, התאספו המונים לחזות בפניו הקדושות. בכל מקום בו עבר ה"חפץ חיים" התקצבו האורחים הרבים והביטו בפני גדול הדור הישיש, שעזב את ביתו בחולשתו הרבה למען חיזוק התורה והדת.

תלמידו של מרן ה"חפץ חיים", הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל תיאר את הנהגתו של ה"חפץ חיים" בתקופת הודו, בהקדמה לספרו "חפץ חיים על התורה":

"בחודש אלול תרפ"ג, נסע ה'חפץ חיים' לווינה להשתתף בכנסייה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל. בתור זקן גדולי הדור פתח את הכנסייה והשתתף בכל ישיבותיה".

"כבוד גדול חלקה לו עדת העיר ווינה. הצפיפות ברחובות שדרכם נסע לאולם האסיפה, הייתה גדולה למאוד. כן אי אפשר היה להיכנס לביתו של רבי עקיבא שרייבער, מקום שם התאכסן ה'חפץ חיים', לגודל הלחץ זו הדחק. ומנהגו היה תמיד במקרים כאלה להליט פניו באדרתו העליונה, לבל יראהו הקהל או שלא יראה אותם. והיה מרגלא בפומיה תמיד כי איננו מביין: 'בשביל מה מביטים הם עלי יותר מאשר על שאר בני אדם, כלום קרניים לי על ראשי...?'"

במילים מדודות אלו העיד תלמידו של מרן ה"חפץ חיים" על חדרת הקודש שאפפה את העיר ווינה בימי הכנסייה הגדולה, ולצד זאת על הנהגתו וענוותנותו של רבן של ישראל זי"ע. הדברים באים לידי ביטוי ומומחשים בתיעוד הנדיר, למראה ה"חפץ חיים" צועד בשיא הפשטות, בכפיפות קומה, כמו מנסה הוא למלט נפשו

16

15

14

13

17

18

19

20

הגורל היהודי

בהמשך התייעור - תמונות 17 ו-18 - נראה אולם הכינוס המרכזי, מעוטר בכיתובי ברכה ומנורות סגנוניות. ניתן להבחין, כי הספסלים האחוריים ריקים מאדם. ככל הנראה, היה זה בשעת נאום של אחד הרבנים, ומהיעדר מערכת רמקולים, לא נשמעו הנאומים בכל האולם, והיושבים מאחור נאלצו להצטופף בחלק הקדמי.

בהקשר זה ראוי לציין אמרה נאה של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת 'חכמי לובלין' ומחולל רעיון 'הדף היומי', שהיה נדבך ונואם מרכזי במעמדי הכנסיה הגדולה הראשונה והשנייה (השלישית היתה כבר לאחר הסתלקותו). הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל היה זה שהוטל עליו בתום כל נאום מנאומיו של ה'חפץ חיים' זי"ע, לחזור על הדברים בקול רם בפני קהל ההמונים שהשתוקק לשמוע את דברו של גדול הדור. בענין זה מסופר, כי 'מגבירי הקול' שהובאו לאולם הגדול לצורך הנאומים, לא פעלו ברגע האחרון, למגינת לב המתאספים. כששחו זאת בפני רבי מאיר שפירא זצ"ל, אמר בקול עצב: "זהו גורלנו היהודי, אנחנו צועקים בעולם - אך לא שומעים אותנו..." מעניין, כי במהלך הכנסיה הגדולה השניה, כשחזר רבי מאיר שפירא באוזני ציבור המתאספים על דברי מן הגר"ח"ע גרודז'נסקי זצוק"ל, כשכידוע ניחן הגר"ח שפירא בכושר דיבור רטורי מעולה, הגיב על כך רבי חיים עוזר: "לא ידעתי כלל שאני מטיב כל כך לדבר..."

בתמונות 19 ו-20 נראה בצד ימין כ"ק האדמו"ר מסוקולוב, רבי יצחק זליג מורגנשטרן הי"ד, כשהוא מגיע לכינוס. בתמונה 19 מוסתר האדמו"ר חלקית. ניתן להבחין בתמונה ב"מכונית" החונה בחוץ, ובדין ודברים הנערך בין הנהג לנוסע היהודי המשלם את שכר הנסיעה. המכונית הלזו אכן מזכירה בצורתה עגלת סוסים, אלא שיש בה בנוסף מנוע ונהג.

האדמו"ר מסוקולוב זצוק"ל נאם במהלך הכינוס, ודבריו נשמעים אקטואליים מתמיד אף כיום הזה: "היהדות החרדית אינה צריכה להתפשר עם אלו שאינם נאמנים לתורה. אנחנו חייבים לנהל מאבק נגד הכפירה והמינות. עלינו לדעת, כי השתיקה איננה סובלנות בעלמא. באותו זמן שהחרשנו, ימים רבים, קמו בארץ הקודש בתי ספר כפרניים אשר תכליתם לעקור דתנו ואמונתנו מלב הילד היהודי הפעוט. השתיקה היא למעשה שיתוף פעולה עם המהרסים!"

"כשהביאו עגלה ערופה חייבים היו זקני העדה לענות ולומר שידם לא שפכה את הדם הזה. פירשו חז"ל את הדברים 'לא ראינוהו ופטרנוהו בלא לווייה'. משמע, אם

ה'חפץ חיים' את פניו לצד השני, כמו חפץ הוא להיפטר מהמלווים הרבים שסייעוהו וכיבדוהו בכבוד מופלג. אכן מה נהדר מראה כהן.

הצוהר נסגר

כעת מתקדם ה'חפץ חיים' בדרכו, והדמות הצנומה הולכת ומתקרבת, ומשום כך גם נראית גדולה יותר. ה'חפץ חיים' נראה היטב, ראשו, העטוי בכובע המצחייה הפשוט, מורכן ארצה בענווה שאין דומה לה. זהו רבן של ישראל שלאורו צועדים כל בית ישראל זה כמאה שנים ויותר.

בכל התמונות, נראה ה'חפץ חיים' כשכפות ידיו נתונות זו בזו, והוא נמנע מלהורידן כלפי מטה, בהנהגת קדושה ופרישות נשגבה, כפי שנאמר בגמרא על רבנו הקדוש.

זהות המלווים הנראים היטב מקרוב בתמונה 14 וכן ביתר התמונות, איננה ידועה בבירור. ככל הנראה, מדובר בבנו ובחתנו של ה'חפץ חיים'. חלק מהדמויות הסובבות מוכרות גם מהתמונה הידועה של ה'חפץ חיים', טרם כניסתו לפגישה עם ראש ממשלת פולין. על פי הדמיון בין האנשים, ניתן לומר כי הקיצוני מצד שמאל הוא תלמידו ומשמשו של מרן החפץ חיים, רבי לייב ברוידא זצ"ל, והעומד בסמוך אליו, מימינו של ה'חפץ חיים', הוא נכדו הגה"צ רבי יהושע לויסון זצ"ל.

בהמשך התמונות נראה ה'חפץ חיים' היטב, עד ש... אחד המלווים כיסה בידו את המצלמה. האשנב שנפתח לשתיים עשרה שניות בודדות - נסגר שוב באחת, מותר את המביטים עומדים ומשתאים נוכח המראה הגדול שנתגלה לנגד עיניהם, של מרן הסבא קדישא, שכל בית ישראל נשען על תורתו.

תמונה 16 זוהי השנייה האחרונה בה ניתן לחזות במרן ה'חפץ חיים', אשר לאחריה כוסתה המצלמה ולא נראתה יותר התמונה. האדם המכסה את המצלמה נראה שניות אחדות קודם לכן מאחורי מרן ה'חפץ חיים', אלא שלפתע הוא החיש את צעדיו, עקף את שורת המלווים, וכשהבחין במצלמה - מיהר לכסותה בידו.

ככל הנראה סברו המלווים, שאין ה'חפץ חיים' מעוניין שיצלמוהו. ניתן להבחין, כי גם המלווה העומד משמאלו של ה'חפץ חיים' מניף את ידו לעבר הצלם, בתמונות 12 ו-13, כשפניו מביעים תרעומת על הצילום המנציח את ה'חפץ חיים'. יש לציין, כי בכתבי תלמידיו של החפץ חיים והעדויות אודותיו, לא מופיע דבר על סירובו להצטלם. אדרבה, בתמונה הידועה מפגישתו עם ראש ממשלת פולין, נראים מרן ה'חפץ חיים' ושאר הסובבים מביטים נוכח המצלמה בשוויון נפש.

שבמדינה שלמה התרחקו חס ושלום יהודים מהתורה - גם אז אין להתיימש, שהרי עוד נשארו לפליטה ארצות אחרות. הרי כך כבר אירע כמה פעמים שכששקעה היהדות במדינה אחת, זרחה בשנייה."

דבר שפתיים יהיה אך למותר, להצביע על אלו דברי אלוקים חיים שנאמרו מפי קודשו של הסבא קדישא מרן ה'חפץ חיים' זי"ע"א לפני תשעים ואחת שנים. דברים שתוקפם ומשמעותם האקטואלית עומדים עדיין במלוא עוזם אף בימים אלו.

אשנב להיסטוריה

הרושם הגדול של כניסת ה'חפץ חיים' להיכל הכנסייה הגדולה ניכר היטב למתבונן במבט מעמיק בצילום. שתיים עשרה התמונות המלוות את הכתבה, מתעדות את כניסת מרן ה'חפץ חיים' למתחם הכינוס ההיסטורי, צעד אחר צעד, שניה אחר שניה.

בתמונה מספר 5, מתועד רגע הכניסה. הנה, הסבא קדישא, ששמו נישא מהעירייה ראדין למרחקים, צועד ונכנס בשערי הברזל הכבדים, מלווה בפמליה נכבדה. מאחור עוד ניתן להבחין ב'טקסי' ('עגלה ללא סוסים...') בו נסע ה'חפץ חיים' לראשונה בחייו, כפי דברי הכותב דלעיל, החונה עדיין ברחוב הסואן מחוץ לאולם.

הנוכחים במקום, פניהם נשואות לכיוונו של ה'חפץ חיים'. לרבים מהם מדובר היה בוודאי בפעם הראשונה בה הם חווים בגדול הדור הנערץ, המתגורר הרחק מהם בעירייה ראדין. פני כולם מופנות ומביטות בהערצה, סופגים לקרבם את המראה הנהדר של כהן גדול הנכנס לכנסייה שהיא לשם שמים.

המתבונן היטב יכול להבחין, כי כף ידו של המלווה העומד בצד ימין נתונה תחת שכמו של ה'חפץ חיים', כבא לסייע לגדול הדור הישיש בהליכתו. מיד לאחר מכן, בתמונה 6, מסובב ה'חפץ חיים' את פניו לעבר המלווה, ובתמונה מספר 7 נראה ה'חפץ חיים' מניף את ידו באי נוחות כמרמז למלווה שלא יתמוך בו. בתמונות שלאחר מכן, ידו של המלווה כבר לא נראית תומכת במרן ה'חפץ חיים'.

כל פסיעה ותנועה של מרן ה'חפץ חיים' צריכה תלמוד. כפי הנראה, וכפי העדויות המובאות לעיל, בחל ה'חפץ חיים' המלווים שחפצו לתמוך ולסייע לו מתוך יראת כבוד. מה עוד, שכפי המשתקף מהתייעור, ה'חפץ חיים' הלך בצעדים נמרצים על אף גילו המופלג בהיותו בן למעלה משמונים שנה, וכוחו היה עימו לצעוד באופן מהיר.

אף בתמונה הבאה מיד לאחר מכן, מספר 8, מצדד

25

26

27

28

בתמונה 24 נראה מרן הגר"א ווסרמן זצוק"ל בבואו לכינוס, מצד שמאל של התמונה, כשהמטריה נתונה תחת שכמו. בהמשך נראה רבי אלחנן אף בתמונה מספר 25.

כידוע, שימש רבי אלחנן ווסרמן את רבו החפץ חיים, והתבטל בפניו כעפרא דארעא, כשהוא שותה בצמא כל מילה ומילה שיצאה מפיו הקדוש. לימים, בשנת תרצ"ז, עת התכנסה 'הכנסיה הגדולה השלישית', הפך רבי אלחנן זצוק"ל לראש המדברים, כשהוא נלחם בחריפות ברוח הציונות שפשטה אף בקרב ציבור היראים.

בתמונה 27 נראה בביור במרכז התמונה מורנו רבי יעקב רוזנהיים זצ"ל, שהיה מראשי אגודת ישראל וזכה לתואר "מורנו" מאת גדולי הדור, כאות הוקרה על פעליו הגדולים לביצור חומות היהדות החרדית.

בתמונה 28 נראה במרכז התמונה אחד הרבנים, שכפי הנראה היה מראשי הכינוס. זהותו אינה ידועה לנו. אולם בתמונות מתוך הכנסיה הגדולה השנייה, שאף היא התכנסה בווינה, נראית דמותו של אותו רב במרכז הבמה, כגורם מרכזי בניהול הכנסיה הגדולה.

תוכנן של תמונות 29 ו-30 אף הוא נעלם מאתנו. הרב הנראה בתמונות דומה מעט למרן הגר"א ווסרמן, אולם בשנת תרפ"ג היה רבי אלחנן צעיר יותר, כפי שנראה בתמונות 24 ו-25. בצד התמונה ניתן להבחין כי יזמים זריזים פרשו במקום דוכני מכירה לבאי הכינוס, ודלת הכניסה מלאה במודעות מכירה שונות.

בתמונה 31 נראה מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל במרכז התמונה, כשהוא צעיר לימים. מאחוריו, מצד ימין נראה העסקן האגודאי רבי משה בלוי זצ"ל בלבוש הירושלמי המוכר, שטרח ובא לכינוס כשליח היהדות החרדית בארץ ישראל.

הצילום הנדיר מסתיים בתמונה 32, בה ניתן לחוות את האווירה הייחודית והעילאית ששררה בכינוס, כשמאות ואלפים התקבצו מכל רחבי אירופה, כדי לחזק את היהדות הנאמנה, ובמקום נוצרו מפגשים בין ידידים ומכרים שלא התראו שנים ארוכות.

בסיום הסקירה ההיסטורית רוויית הוד הקדומים ראוי לצטט את דברי מרן הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצוק"ל במענה לשאלה שנשאל על דרכי הפעולה של אגודת היראים:

"נאמר במשנה, כי כינוס לצדיקים הנאה היא להם והנאה לעולם, פיזור לצדיקים רע להם ורע לעולם. כללים אלו נאמרו לכל הזמנים ולכל המקומות, קל וחומר לתקופתנו אנו, כאשר כל חוגי הרשעים התארגנו - שמחויבים יראי ד' חוב כפול ומכופל להתארגן וליצור 'כינוס לצדיקים' כמאמר המשנה". ("אור אלחנן", עמוד 11)

חיים" כי נאלצים המה לצאת מן הקרון, הפטיר ואמר: "רואים מה כוחם של רבים - מוכרחים לצאת".

הרב יחזקאל רוטנברג ז"ל מבני ברק, היה עד ראייה אחרון לאותה נסיעה הסטורית נדירה. בחודש אלול תרפ"ג השתתף ר' יחזקאל במסע הרכבת, בדרכו לכנסיה הגדולה הראשונה, שם שימש כ"ציר הכי צעיר" כלשונו, טרם מלאו לו שמונה עשרה שנים.

חמישים ושבע שנים לאחר מכן, בשנת תש"מ, העלה רבי יחזקאל רוטנברג את רשמיו על גבי הכתב, ומצאנו אותם מודפסים מעל דפי הירחון "בית יעקב":

הנסיעה מפולין לווינה! - אפשר לכתוב הרבה, אך אינני סופר. אציין רק פרטים אחדים. מזלי גרם לי לנסוע ברכבת אחת עם משלחת גדולי התורה, ובראשם בעל ה"חפץ חיים" והאדמו"ר הזקן מגור. בכל התחנות הגדולות שרכבת האקספרס וורשה-וינה נעצרת בהן, צבאו המוני יהודים נלהבים. אבל באמצע הנסיעה, כשהיינו קרובים לתחנת פיוטרקוב, אירע דבר מפתיע ובלתי רגיל: שריפה פרצה ברכבת! בקטר הרכבת פרצו להבות אש, והייתה סכנה גדולה שהקטר עם הקרונות כולם ירדו מהמסילה ויתהפכו. בן-רגע הרכבת נעצרה, כפתאומיות מדהימה. והיה זה נס שאיש לא נפגע, וכל הרכבת נשארה שלמה. "צוד!" ("נס" בפולנית) - קראו הגויים פקחי הרכבת.

ואז - נזכר אני ברגע זה - התרחש משהו מאד מרגש. כולנו, כל נוסעי הרכבת, קפצנו החוצה. אנחנו, קבוצת הצירים של הכנסיה הגדולה, הסתופפנו ליד שני גדולי מאורי הדור, ואז היינו עדי ראייה ושמיעה לחליפת דברים מעין זו:

"נס מן השמים!" - אומר ה"חפץ חיים" הישיש אל האדמו"ר מגור - "והכל בזכותכם, גערער רבי!..."
 "געלויבט השם יתברך!" - נענה לעומתו האדמו"ר מגור בפנים קורנות - "והכל בזכותו של החפץ חיים!..."
 כמדומה לי, שאפיזודה מאפיינת זו נרשמה אז מעל דפי העיתון האגודאי בוורשה, שנקרא אז "דער יוד". ניסיתי לחפש את הגיליון הזה, אך לצערי לא נשאר אף קומפלט אחד בכל העולם, ואיש מבין רושמי קורות הכנסיה הגדולה הראשונה לא הזכיר זאת. וכיום מי מסוגל להעיד על כך, מלבדי? הלא נשארו כה מעטים מבין משתתפי הכנסיה הזאת...

כינוס צדיקים

בתמונה 22 נראה הגאון רבי יהודה לייב צירלסון, אב"ד קישנב הי"ד, שהיה מראשי "אגודת ישראל".

כן, שאפילו שתיקה גרידא, התנהגות פאסיבית, לפוטרו בלא לווייה, לא להרים קול מחאה - היא בגדר שפיכת דם ישראל".

נוכח חילול התורה אין לשותק, קבע האדמו"ר, בראותו בכינוס 'הכנסיה הגדולה' מעמד אדיר הבא לעמוד כתריס בפני פורענות הרשעים.

הנסיעה ברכבת

בתמונה 21 נראה הגאון רבי מאיר דן פלוצקי זצ"ל, בעל ה"כלי חמדה", בבואו למעמד. הגאון רבי מאיר דן הגיע לווינה ברכבת יחד עם רבן של ישראל ה"חפץ חיים", ועם האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" בנסיעה ארוכה מפולין.

השמועה בדבר הנסיעה ההסטורית עשתה כנפיים בכל הקהילות היהודיות ברחבי אירופה. בכל תחנות הרכבת התקבצו יהודים רבים שחפצו לחזות בפניו של גדול הדור הישיש בעל ה"חפץ חיים" ולקבל את ברכתו.

באחת התחנות בפולין התאסף קהל רב שביקש לחזות בפניו של הסבא קדישא. משלחת חשובה נכנסה אל ה"חפץ חיים" וביקשה כי יצא אל הציבור הרב הממתין וחפץ לראותו. אך מרן ה"חפץ חיים" סירב לכך נחרצות. לבקשת רבי מאיר דן פלוצקי הוא הסביר את סירובו, כי כל ימיו בורח הוא מפני הכבוד, וכיצד ייתכן כעת לדרוש ממנו לחזור אחר הכבוד ולהיראות בפני ההמונים? ה"חפץ חיים" אמר כי 'כבוד' הוא ניסיון מסוכן, וציטט את דברי רבי יהודה החסיד, שתמורת הכבוד שנוחל האדם בעולם הזה מנכים לו משכרו בעולם הבא.

במענה לדרברים, השיב הגרמ"ד פלוצקי זצ"ל, כי ייתכן וכדאי להפסיד מקצת מן השכר בעולם הבא, כדי למלא את משאלתם וחפצם של יהודים כה רבים. אך שמע מרן ה"חפץ חיים" את דבריו של רבי מאיר דן, ומיד ניגש אל החלון, לשמחת המון העם הממתנים. הדוחק במקום היה רב עד כדי סכנה, ורבים היו שלא הצליחו להתקרב אל הסבא קדישא. בראותו זאת, נשא מרן ה"חפץ חיים" את ידו ובירך את כולם מרחוק בברכת "שלום עליכם יהודים". הוא הסביר כי בפסוק נאמר בברכת השלום "לרחוק ולקרוב", ומכאן שאפשר לברך ב"שלום עליכם" אף ממרחק...

בתחנה נוספת בהמשך הדרך כבר חלשו כוחותיו של ה"חפץ חיים" זיע"א, והוא גמר אומר שלא להיראות שוב בפני הקהל. חלונות הרכבת הוגפו והדלתות ננעלו, על מנת לאפשר מנוחה לרבן של ישראל. אלא שאז הופיע מבקר הרכבת וציווה על הנוסעים הרבים לרדת במהירות מהרכבת בשל אש שפרצה בקטר הרכבת. מששמע ה"חפץ

